

4. Shurubenko O. [uklad.]. (2022). *Diyalnist bibliotek v umovah vijni : metodichnij poradnik bibliotekarya*. Chernigivska OUNB im. V. G. Korolenka. Vip. 9. Chernigiv.
5. *Diyalnist bibliotek Zhitomirshini pid chas vijni: adaptaciya do novih realij ta viznachennya prioritetiv*. (2022). Ch. 1. Zhitomir.
6. Kovalchuk Ye. I., Ponagajba A. A. [red.-uporyad.]. (2022). *Kalendar znamennih i pam'yatnih dat Volini na 2023 rik*. Luck: Teren.
7. Kapralyuk O. (2020). Organizaciya naukovu-metodichnoyi diyalnosti Nacionalnoyi naukovoyi silskogospodarskoyi biblioteki. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 3, pp. 21—25.
8. Klimenko O. & Sokur O. (2023). Pidvishennya kvalifikaciyi bibliotekariv yak prioritetnij napryam naukovu-metodichnoyi roboti NBUV v umovah suspilnih viklikiv. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 9, pp. 37—43.
9. Lisova I. V. (2021). Metodichnij suprovid promociyi chitannya publichnih bibliotek Ukraini. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologiya*, 4, pp. 60—67.
10. Volyan N. P. & Stupnicka S. P. [uklad.]. (2022). *Mapa bibliotechnogo dosvidu 2022 : oglyad innovac. bibl. dosvidiv ta vprovadz. bibl. poslug*. Rivne: [b. v.].
11. Malovik N. P. & Didenko G. P. [pidgot.]. (2022). *Metodichne zabezpechennya bibliotechnoyi diyalnosti : inform. spisok*. Odesa.
12. Novalska Yu. V. (2022). Publichni biblioteki Ukraini v umovah voyennogo stanu. *Biblioteka. Nauka. Komunikaciya. Innovacijni transformaciyi resursiv i poslug : materialy Mizhnar. nauk. konf. (4—6 zhovt. 2022 r.)*. Kyiv, pp. 77—79.
13. Grachova N. M. [red.-uklad.]. *Robota bibliotek v umovah voyennogo stanu : metodichni poradi*. Harkiv: HOUNB.
14. Sokur O. L., Soloidenko G. I., & Kulakovska T. L. [avtoru-ukladachi]. (2023). *Robota bibliotek naukovih ustanov Nacionalnoyi akademiyi nauk Ukraini u 2022 roci : inform.-analit. oglyad*. Kyiv. Vip. 28.
15. Serdyuk S., & Gerasimova S. (2022). Biblioteki Ukraini pid chas vijni: adaptaciya do novih realij ta viznachennya prioritetiv. *Bibliotechnij forum: istoriya, teoriya i praktika*, 3 (29), pp. 9—14.
16. Sokur O. (2021). Naukovu-metodichna robota bibliotechno-informacijnogo kompleksu v umovah cifrovizaciyi. *Biblioteka. Nauka. Komunikaciya. Vid upravlinnya resursami — do upravlinnya znannyami : materialy Mizhnar. nauk. konf. (5—7 zhovt. 2021 r.)*. Kyiv, pp. 100—102.
17. Stupnicka S. P. (2022). *Yak organizuvati Velike chitannya u teritorialnij gromadi : metod. rekomendaciyi*. Rivne: [b. v.].
18. Tarlinska O. (2020). Naukovu-metodichnij suprovid bibliotek novostvorenih ob'yednanih teritorialnih gromad: dosvid Zaporizhzhya. *Bibliotechnij forum: istoriya, teoriya i praktika*, 2, pp. 26—29.
19. Tishkevich K. (2023). Informacijno-koordinuyucha model diyalnosti Derzhavnoyi biblioteki Ukraini dlya yunactva. *Bibliotechna planeta*, 1, pp. 13—14.
20. Harchuk N. (2023). Funkcionuvannya metodichnoyi sluzhbi golovnoyi knigozbirni Volini v umovah vijni. *Bibliotechna planeta*, 4, pp. 26—28.

Надійшла до редакції 19 лютого 2024 року

УДК 027.7/.9.081:021.6]:004.77](477)(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2024.2(331).15-24

Галина Колоскова,

докторка філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи,
доцентка кафедри медіакомунікацій і комунікаційних технологій
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара,
e-mail: romantik_@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5311-7518>

Алла Михайлова,

кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри медіакомунікацій та комунікаційних технологій
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара,
e-mail: mykhailova_a@fszmk.dnu.edu.ua.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2210-2158>

Цифрові комунікації сучасної бібліотеки: ключові аспекти

Статтю присвячено актуальній проблемі визначення ключових аспектів цифрових комунікацій сучасної бібліотеки за умов створення нею власних електронних інформаційних ресурсів, продуктів і послуг для оперативного та якісного забезпечення інформаційних потреб користувачів у контексті цифровізації міста та регіону.

Визначено, що дослідження ключових аспектів цифрових комунікацій сучасної бібліотеки є актуальним, оскільки головне завдання бібліотечних установ у традиційному й мережевому просторах передусім

становить інформаційний супровід наукової та дослідної діяльності через якнайповніше комплектування бібліотечного фонду, формування й розвиток системи електронних інформаційних ресурсів, продуктів і послуг, надання доступу до них, забезпечення інформаційних потреб усіх категорій користувачів. Виконання цих завдань відбувається за умови поступової цифровізації регіону, впровадження комп'ютерних технологій і засобів телекомунікаційного зв'язку, що стають найважливішим стратегічним ресурсом та забезпечують використання бібліотечно-інформаційного потенціалу в науковій, культурній і освітній сферах.

На підґрунті вивчення фахових публікацій проаналізовано зміст термінів "цифровізація" та "цифрові комунікації". Визначено види цифрових комунікацій бібліотечної установи. Досліджено цифрові комунікації на сайтах бібліотек м. Дніпра залежно від видів і призначення. Наголошено на ролі бібліотечних цифрових комунікацій у створенні електронних ресурсів та сервісів і забезпеченні інформаційних потреб віддалених користувачів. Висвітлено ключові аспекти цифрових комунікацій сучасної бібліотеки. Запропоновано заходи щодо організації та подальшого розвитку цифрових комунікацій бібліотечних установ залежно від їх видів та основної місії.

Ключові слова: цифрові комунікації; цифровий простір; інформаційні ресурси; бібліотека; цифровізація регіону

Постановка проблеми. На сучасному етапі цифровізація є важливим чинником успішного функціонування й розвитку більшості державних і приватних структур, одним із засобів забезпечення інформаційних потреб користувачів та обміну інформаційними ресурсами.

В умовах воєнного стану бібліотека продовжує розширювати традиційні функції сховища документів, трансформуючись у багатопрофільний інформаційний центр, діяльність якого спрямована на якнайповніше забезпечення запитів різних категорій користувачів. Традиційне розуміння бібліотеки як окремого документного фонду змінюється завдяки підходу до неї як до сучасної інформаційно-комунікаційної установи, що не лише акумулює зовнішні бази даних, а й створює власні, взаємодіє з іншими структурами, надає доступ до світових інформаційних ресурсів, розширює спектр послуг і сервісів відповідно до вимог часу та під впливом зовнішніх обставин. Інноваційні процеси суттєво впливають на розгортання комунікативної функції книгозбірень, що реалізується через використання сучасних автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем і мережових технологій пошуку та опрацювання інформації [3].

З огляду на ці чинники вважаємо актуальним питання дослідження головних аспектів цифровізації діяльності бібліотечних структур.

Аналіз досліджень і публікацій засвідчує, що наукове осмислення процесу розвитку інформаційних комунікацій в умовах цифровізації, їх ролі й значення відбувається у площині пошуку оптимальних механізмів стійкого інформаційного обміну між суб'єктами, зокрема й через надання онлайн-доступу до інформаційних ресурсів, наповнення перевіреною інформацією каналів її циркуляції тощо. Результати цих досліджень висвітлювали вітчизняні науковці В. Горовий [1], С. Горова, В. Бондаренко, Т. Горенко, О. Онищенко, М. Слободяник та інші.

Проблеми діяльності бібліотечних установ в умовах цифровізації, теоретичні аспекти розвитку їхніх ресурсів у сучасному інформаційному просторі та питання налагодження міжкультурних комунікацій, вільного доступу до глобальних ресурсів з'ясовували І. Давидова [4], Т. Гранчак [2], М. Демченко [5], В. Ільганаєва, К. Лобузїна, О. Мар'їна, О. Кобелєв [11; 12], А. Соляник, С. Шемаєв [27], Г. Шемаєва.

Мета статті — проаналізувати ключові аспекти цифрових комунікацій сучасної бібліотеки; визначити їх роль і значення у процесі взаємодії бібліотечної установи з користувачами та іншими структурами, у створенні власних і спільних інформаційних ресурсів, забезпеченні інформаційних потреб віддалених користувачів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У наш час цифрові технології стали неодмінною умовою організації ефективного робочого процесу для більшості державних і приватних установ, підприємств та організацій. За результатами дослідження проблем цифрової трансформації України у 2023 р., Дніпропетровський регіон є лідером серед більшості областей країни (рис. 1). До основних показників цифрової трансформації та постійного розвитку регіону належать інституційна спроможність, розвиток інтернету та ЦНАП, впровадження режиму "без паперів", цифрової освіти, базових електронних послуг і галузева цифрова трансформація [7].

Цифровізація діяльності установ і підприємств регіонів є одним із головних напрямів, задекларованих у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021—2027 рр. [6]. Це стосується всіх галузей економіки регіонів України, не стала винятком і бібліотечна. Основними документами, що регламентують реалізацію заходів із цифрової трансформації, є Постанова Кабінету Міністрів України від 12.04.2000 № 644 "Про затвердження Порядку формування та виконання регіональної програми і проєкту інформатизації"

[21]; Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3.03.2021 № 167-р "Про схвалення "Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану її реалізації" [22]; регіональна програма інформатизації "Дніпропетровщина: цифрова трансформація" на 2023—2025 рр. [24]; Цифрова стратегія для громади; Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 219-р "Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року "Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України" [23].

Рис. 1. Індекс цифрової трансформації України 2023 р.

Наразі бракує чіткого визначення терміна "цифровізація", тому розглянемо дефініції з опрацьованих авторкою джерел. Згідно з Encyclopedia of Information Science and Technology, "цифровізація — це інтеграція цифрових технологій у повсякденне життя суспільства через оцифрування всіх доступних матеріалів. Цифровізація означає комп'ютеризацію систем і робочих місць для спрощення та доступності процесів" [10]. Відповідно до Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації, "цифровізація" — насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливує інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір" [22]. За даними Українського інституту майбутнього, "цифровізація — це один із головних факторів зростання світової економіки в найближчі 5—10 років. Крім прямого підвищення продуктивності, яке отримують компанії від цифрових технологій, є ланцюг непрямих переваг цифровізації, як-от економія часу, створення нового попиту на нові товари й послуги, нова якість та цінність тощо" [26].

На основі цих визначень можемо зробити висновок, що "цифровізація" є постійною інтеграцією цифрових технологій в усі сфери діяльності. Цим поняттям також позначають глибоку трансформацію різних структур із використанням цифрових технологій з метою інтенсифікації технологічних процесів, підвищення ефективності та якості діяльності, а також двосторонньої комунікації з користувачами.

На думку Д. Олтаржевського, "диджитальні (цифрові) комунікації" — це обмін цифровим контентом у мережевому середовищі з використанням онлайн-технологій, інтернету та різноманітних технологічних засобів, що дають змогу опрацьовувати, зберігати та поширювати інформацію. Цей вид мережевої комунікації ґрунтується на принципах мультимедійності, онлайн-доступності контенту та використанні таких цифрових каналів, як вебсайти, імейли, соціальні медіа тощо [20].

Основна мета цифровізації й цифрових комунікацій у бібліотечній галузі полягає в якісному та оперативному забезпеченні інформаційних потреб користувачів, які змінюються під впливом часу й сучасних технологій, а також в організації зручної та оперативної комунікації між віддаленою аудиторією та бібліотекою.

Відповідно до засад регіональної програми інформатизації "Дніпропетровщина: цифрова трансформація" на 2023—2025 рр. [24], основною місією бібліотечної діяльності є інноваційний розвиток інформаційних ресурсів, продуктів і сервісів, а також забезпечення на належному рівні інформаційних потреб різноманітних категорій користувачів.

У цьому контексті обласні універсальні наукові бібліотеки, наукові бібліотеки закладів вищої освіти, спеціалізовані бібліотеки, бібліотеки архівних і музейних установ, котрі мають значний інформаційний потенціал відповідно до профілю діяльності, доцільно розглядати як такі, що здійснюють виробництво інформаційних ресурсів, необхідних для забезпечення інформаційних потреб основних категорій користувачів і представників провідних галузей економіки.

Аналізуючи процес цифровізації бібліотечної установи, виокремимо основні етапи:

1. Вивчення діяльності бібліотеки; визначення мети, стратегії та напрямів роботи з використанням цифрових технологій.
2. Використання цифрових технологій.
3. Аналіз результатів діяльності.

Під час першого етапу цифровізації проводять діагностику діяльності бібліотеки, ана-

лізують показники роботи всіх структурних підрозділів, а також технологічних процесів із використанням програмного та комп'ютерного забезпечення, вивчають внутрішні й зовнішні бібліотечні комунікації. Слід визначити напрями діяльності книгозбірні з використанням цифрових технологій, спрямовані на підвищення рівня її функціонування. Окрім того, потрібно окреслити головну мету, що її реалізуватиме бібліотека за умо в упровадження цифрових технологій, а також розробити стратегію, визначити вектори діяльності із застосуванням інновацій.

На другому етапі відбувається впровадження цифрових технологій; проектна команда створює та обговорює нормативні й планові документи, проводить вивчення та апробацію новітніх технологій, навчання бібліотечних фахівців роботи з новим обладнанням і програмним забезпеченням.

На третьому етапі здійснюють аналіз результатів. Після виконання кожного пункту стратегії діяльності опрацьовують показники його ефектив-

ності та результативності. Якщо результату не досягнуто, непродуктивні варіанти цифрових технологій корегують чи скасовують.

Цифрові комунікації сучасної бібліотеки у вебсередовищі поділяються на внутрішні та зовнішні.

Внутрішні — це робочі процеси, що відбуваються у бібліотечній електронній мережі чи безпосередньо в бібліотеці із застосуванням відповідного апаратного, комп'ютерного та програмного забезпечення. Цифрові комунікації здійснюють із метою управління персоналом, організації робочого процесу, планування, контролю та звітності відповідно до стратегії діяльності установи.

Зовнішні цифрові комунікації, які бібліотечна установа здійснює в інтернет-середовищі, умовно поділяються на три групи, які розглянемо докладніше.

До першої групи належать *інформаційні ресурси та сервіси, розміщені на бібліотечних сайтах* (схема 1) [13].

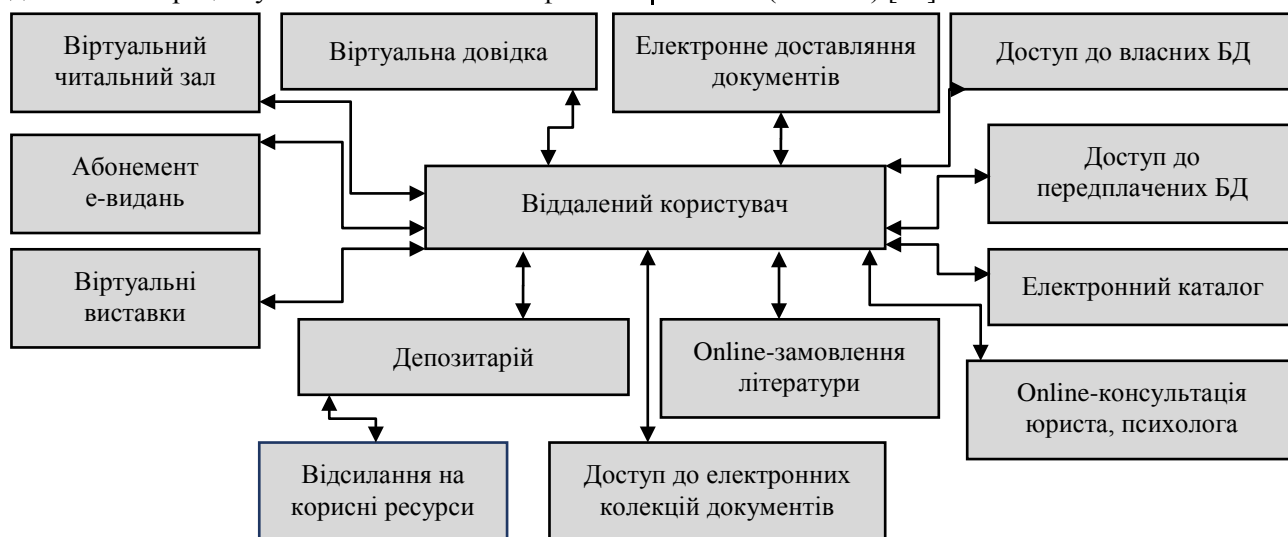

Схема 1. Електронні бібліотечно-інформаційні ресурси та сервіси, розміщені на бібліотечному сайті, які можна розглядати як зовнішні цифрові комунікації

Перевага бібліотечних ресурсів, розміщених в інтернет-мережі, полягає в наданні швидкого та легкого доступу до інформації, аби користувач мав змогу здійснити пошук чи ознайомитися з джерелами в зручний час дистанційно [25]. Поступово розширюється спектр послуг, які забезпечують віддалений доступ до документів та інформації, насамперед каталогів, що сприяє вдосконаленню бібліотечних сервісів. Онлайн-послуги мають на меті збільшення аудиторії, налагодження комунікації з користувачами, упровадження інноваційних форм обслуговування, а також підтримання присутності та позиціонування бібліотеки в інтернет-мережі [13]. Роз-

глянемо види цифрових комунікацій, наведених на сайтах бібліотек м. Дніпра (табл. 1, [13]).

Дані табл. 1 свідчать, що в умовах воєнного стану бібліотеки регіону, залежно від виду та призначення, пропонують віддаленим користувачам такі види електронних інформаційних ресурсів, продуктів і послуг: електронні бібліотеки, бази даних, електронні колекції документів, електронні документи, електронні копії документів, електронні еквіваленти документів, імідж-каталоги, електронні та корпоративні каталоги, вебсайти бібліотеки, вебсторінки бібліотеки, бази даних періодичних видань, електронні читальні зали, депозитарії електронних ресурсів, інсти-

туціональні репозитарії, віртуальні виставки, послуги віртуальної довідки, служби електронного доставляння документів (ЕДД), служби онлайн-

замовлення літератури, що є складниками бібліотечно-інформаційного потенціалу в електронному середовищі регіону [15—17].

Таблиця 1

Види цифрових комунікацій на сайтах бібліотечних установ м. Дніпра

Види цифрових комунікацій на сайтах бібліотек м. Дніпра	Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека	Дніпровські міські публічні бібліотеки	Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей	Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова	Наукові бібліотеки ЗВО	ЦДНТБ гірничо-металургійного комплексу України	Бібліотеки технікумів та коледжів	Шкільні бібліотеки
Доступ до електронної бібліотеки	+	—	—	+	+	—	—	—
Доступ до електронної колекції документів	+	+	+	+	+	+	+	+
Доступ до бази даних	+	+	—	—	+	—	—	—
Доступ до імідж-каталогу	+	+	—	—	+	+	—	—
Доступ до електронного каталогу	+	+	+	—	+	+	+	—
Доступ до корпоративного каталогу	+	+	+	+	+	—	—	—
Доступ до вебсторінки бібліотеки	+	+	+	+	+	+	+	+
Доступ до власних БД	+	+	+	+	+	+	+	—
Доступ до бази даних періодичних видань	+	+	+	+	+	+	—	—
Користування електронною читальною залюю в режимі онлайн	+	—	+	—	+	—	+	—
Віртуальна довідка	+	+	+	+	+	+	—	—
Служба електронного доставляння документів	+	+	—	—	+	+	—	—
Замовлення літератури в режимі онлайн	+	—	—	—	+	+	—	—
Послуга надання доступу до ліцензійних інформаційних ресурсів	+	—	—	—	+	—	—	—
Замовлення копій документів у режимі онлайн	+	+	—	—	+	—	—	—
Послуга доступу до книги через QR-код	+	—	—	—	+	—	—	—
Запис користувачів до бібліотеки в режимі онлайн	+	—	—	—	+	—	—	+
Доступ до віртуальних виставок літератури	+	+	+	+	+	+	+	+
Доступ до електронних колекцій наукових бібліотек ЗВО м. Дніпра	+	—	—	—	+	—	—	—
Посилання на корисні ресурси	+	+	+	+	+	+	—	—
Доступ до тематичних баз даних провідних бібліотек та інформаційних центрів світу	+	+	+	+	+	+	—	—
Чат-бот	+	—	—	—	—	—	—	—

З огляду на різні технічні можливості бібліотек, повнотекстові електронні колекції документів формують і надають до них онлайн-доступ тільки ДОУНБ та наукові бібліотеки закладів вищої освіти, що мають найпотужніший ресурсний, технологічний, кадровий потенціал і матеріально-технічну базу. Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова нещодавно розпочала створювати електронні колекції документів, а електронні репозитарії є лише в бібліотеках ЗВО. Більшість установ, окрім бібліотек технікумів, коледжів і шкіл, пропонують послугу віртуальної довідки, а послугу ЕДД — лише

ДОУНБ, дніпровські міські публічні бібліотеки та окремі бібліотеки ЗВО. Останнім часом шкільні бібліотеки почали надавати доступ школярам до платформи зі шкільними підручниками [13, с. 26].

Другу групу зовнішніх цифрових комунікацій бібліотечної установи репрезентовано стратегією її діяльності в соціальних мережах, що відкриває широкі можливості, як-от: комунікація з аудиторією, інформування про актуальні заходи та останні події, знаменні та пам'ятні дати, рекламування інформаційних ресурсів, продуктів і сервісів. Показники присутності бібліотек м. Дніпра в соцмережах наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Присутність бібліотек м. Дніпра в соціальних медіа

Види соціальних медіа, які бібліотеки використовують для реалізації стратегії діяльності та комунікації з аудиторією	Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека	Дніпровські міські публічні бібліотеки	Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей	Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова	Наукові бібліотеки ЗВО	ЦДНБ гірничо-металургійного комплексу України	Бібліотеки технікумів та коледжів	Шкільні бібліотеки
Facebook	+	+	+	+	+	+	+	—
Twitter	+	—	+	+	+	—	—	—
Instagram	—	—	+	+	+	+	—	—
YouTube	+	+	+	+	+	+	—	—
TikTok	—	—	—	+	—	—	—	—
Telegram	+	+	+	+	+	+	—	—

Аналіз показників табл. 2 засвідчив, що більшість наукових, спеціалізованих і публічних бібліотек м. Дніпра взаємодіють з користувачами в соціальних медіа. Саме з допомогою основних платформ, як-от Facebook, Twitter, Insagram, YouTube, TikTok, Telegram, бібліотечні установи популяризують книгу та читання, фонди, вебсайти, ведуть блоги, поширюють інформацію для користувачів. Бібліотеки технікумів і коледжів здебільшого створюють і ведуть сторінки у Facebook; щодо шкільних бібліотек мусимо зазначити, що лише окремі з них мають власні вебсайти та наразі не використовують інші соціальні медіа в діяльності.

Третя група зовнішніх цифрових комунікацій бібліотечної установи — це міжбібліотечні цифрові комунікації або безпосередні комунікації з іншими структурами з метою створення спільних ресурсів і сервісів для забезпечення інформаційних потреб сучасних користувачів.

Важливий аспект розвитку бібліотечно-інформаційного потенціалу регіону становить краєзнавча робота. Зокрема, Дніпропетровська об-

ласна універсальна наукова бібліотека є центром інтеграції корпоративних ресурсів регіону, електронних каталогів, баз даних, у тому числі й краєзнавчих.

Як приклад створення спільного інформаційного ресурсу на основі внутрішніх і зовнішніх цифрових комунікацій наведемо проєкт "Дніпропетровський корпоративний каталог" Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки. Завдяки співпраці книгозбірень м. Дніпра фахівці створюють сучасний інформаційно-аналітичний продукт із розпису статей періодичних видань України та країн СНД. Переваги проєкту полягають у тому, що кожен учасник виконує аналітичний розпис закріплених за ним видань, а це виключає дублювання у разі, якщо кожна бібліотека окремо розписуватиме періодичні видання. Всі учасники корпорації постійно користуються сучасним і сумісним інформаційним продуктом.

Метою регіонального проєкту "Електронний каталог" є створення електронних каталогів на книжкові фонди публічних бібліотек області та

перехід на систему корпоративної каталогізації з формування зведеного каталогу статей із періодичних видань "Дніпропетровщина", розміщення цих ресурсів на сайті ДОУНБ [8]. Результатом співпраці книгозбірні з різними структурами є просвітницький портал "Дніпрокультура" [8] — змістовний краєзнавчий ресурс, присвячений культурі Дніпропетровського регіону. Статті для порталу готують провідні фахівці ДОУНБ, користувачі, партнери, науковці, журналісти, письменники, історики, краєзнавці, представники закладів культури, громадських організацій і творчих об'єднань [8].

На думку С. Шемаєва [27], для подальшого забезпечення розвитку бібліотечно-інформаційного потенціалу необхідно розглядати можливість організації взаємодії між бібліотечними, архівними та музейними установами в сучасному інформаційно-комунікаційному середовищі. Результатом співпраці стане створення спільних інформаційних ресурсів, продуктів і сервісів з метою збереження, розкриття та популяризації культурної спадщини регіону в умовах цифровізації [14, с. 171].

Нині можна навести чимало прикладів співпраці бібліотек, архівів і музеїв в Україні, близькому та далекому зарубіжжі. Найпоширенішими з них є партнерство у сфері формування спільного електронного ресурсу, створення цифрових колекцій на місцевому та регіональному рівнях. Зокрема, у країнах далекого зарубіжжя вже тривалий час розвивається взаємодія бібліотек, архівів і музеїв у межах регіональних, державних, міжнародних програм і проєктів [14].

Типовим прикладом створення спільного інформаційного ресурсу через зовнішні цифрові засоби є регіональний корпоративний краєзнавчий проєкт "Історична Волинь", який реалізують фахівці Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки з метою створення повнотекстової цифрової бібліотеки рідкісних і цінних джерел та їх бібліографічної бази даних із залученням ресурсів ОУНБ, музеїв і архівів п'яти областей: Волинської, Житомирської, Рівненської, Тернопільської та Хмельницької [14].

Отже, за умов цифровізації, співпраця бібліотек з документно-інформаційними структурами міста та регіону є одним із визначальних чинників розвитку бібліотечного ресурсного потенціалу. Нагальною проблемою є впровадження великих проєктів з оцифрування колекцій, музейних експонатів, цінних книг, архівних документів, проведення онлайн-заходів та екскурсій, надання широкого спектра дистанційних

послуг, створення спільного цифрового контенту з єдиним форматом представлення даних, які можуть стати результатом співпраці бібліотек із зазначеними установами на місцевому рівні. Прикладом такої співдії може слугувати литовська електронна бібліотека "ePaveldas" ("Національна спадщина"). Ресурс створено сумісно з Литовською національною бібліотекою, Бібліотекою Литовської академії наук, музеями, публічними та університетськими бібліотеками, Литовським архівним відомством. Колекція містить періодичні матеріали XIX та XX ст., листівки, афіші та інші матеріали [9].

В інформаційному просторі регіону постійно зростає роль системного подання інформації та знань державними й приватними соціальними структурами, що опікуються акумуляцією, зберіганням і поширенням соціально значущої інформації, — бібліотеками, архівами, музеями, органами НТІ, інформаційними агенціями й порталами, медіа, видавництвами. Одночасно відбуваються процеси масового перенесення документів і знань в інформаційне середовище регіону, формуються передумови для створення нових інформаційних ресурсів, продуктів і сервісів [13—15].

Висновки. Ключовими аспектами *цифровізації* бібліотечної установи є визначення напрямів та особливостей її діяльності; окреслення мети та стратегії роботи; поетапне впровадження цифрових технологій; аналіз результатів; ухвалення на його підставі відповідних рішень. Ключовими аспектами *цифрових комунікацій* сучасної бібліотеки є організація бібліотечно-інформаційної діяльності з огляду на соціальні, політичні, економічні чинники; наявність розвинутої інфраструктури, матеріально-технічної бази, комп'ютерного та програмного забезпечення, кадрового потенціалу із сучасною інформаційно-бібліотечною освітою; співпраця з документно-інформаційними структурами; створення та втілення нової стратегії бібліотечно-інформаційної діяльності відповідно до регіональних програм цифровізації, розвитку та підтримки науки, культури, бізнесу; орієнтація на результати досліджень інформаційних потреб сучасних користувачів.

Подальший розвиток внутрішніх і зовнішніх цифрових комунікацій бібліотек м. Дніпра сприятиме вдосконаленню бібліотечно-інформаційних ресурсів і сервісів, поступовому перетворенню бібліотечних установ на сучасні інформаційно-комунікативні центри, що забезпечуватимуть більшість інформаційних потреб віддалених користувачів; стимулюватиме розбудову регіональної системи інформаційних

ресурсів бібліотек й інформаційної інфраструктури регіону, розроблення комплексу заходів та організаційно-технологічних засобів, упровадження цифрових технологій, що надасть можливість вводити інформаційні ресурси в активний суспільний обіг; взаємодію книгозбірень з музеями, архівами з метою формування спільних інформаційних ресурсів регіону на основі застосування

цифрових технологій, а також технологій проектного, інноваційного й інформаційного менеджменту; забезпечення організаційно-функціональної, технологічної єдності бібліотек на базі використання сучасних цифрових платформ; налагодження стійких зв'язків з органами місцевого самоврядування в напрямі реалізації програм цифровізації регіону.

Список бібліографічних посилань

1. Горовий В. М. Особливості розвитку соціальних інформаційних баз суспільства. Київ : НБУВ, 2005. 300 с
2. Гранчак Т. Ю. Орієнтири розвитку бібліотек у середовищі покоління Z. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2019. Вип. 3. С. 20—35.
3. Грибіненко О. Діджиталізація економіки в новій парадигмі цифрової трансформації. *Міжнародні відносини. Серія: Економічні науки*. 2018. № 16. С. 35—37. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ес_n/article/view/3523.
4. Давидова І. О. Соціально-комунікаційна теорія бібліотечної діяльності: становлення та шляхи розвитку. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 8—12.
5. Демченко М., Мироненко В. Особливості онлайн-комунікації сучасної української бібліотеки (регіональний аспект). *Communications and Communicative Technologies*. 2023. Вип. 23. С. 32—42. URL: <file:///D:/Gala%20DATA/Downloads/219>.
6. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021—2027 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/regionalna-politika/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-roki-ta-plan-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi>.
7. Дніпро TV URL: <https://dnipro.tv/news-dnipro/dnipropetrovshchyna-lider-ukrainy-z-tsyfrovoi-transformatsii>.
8. Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека. URL: <https://www.libr.dp.ua/>.
9. Електронна бібліотека "ePaveldas" ("Національна спадщина"). URL: <https://www.epaveldas.lt/Home>.
10. Encyclopedia of Information Science and Technology, Fourth Edition (10 Volumes). IGI Global, June, 2017. 8104 p.
11. Кобелев О. М. Інформаційна аналітика в структурі бібліотечної діяльності в Україні : монографія. Харків : ХДАК, 2012. 246 с.
12. Кобелев О. М. Соціальна інформатика : конспект лекцій. Харків : ХДАК, 2007. 80 с.
13. Колоскова Г. В. Бібліотечно-інформаційні комунікації як засіб забезпечення інформаційних потреб віддалених користувачів. *Вісник Книжкової палати*. 2020. № 8. С. 23—30.
14. Колоскова Г. В. Бібліотечно-інформаційний потенціал регіону: організаційно-функціональний аспект : дис. ... д-ра філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи. ХДАК, 2021. 222 с. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/specrada/specrada/Koloskova/disKoloskova.pdf.
15. Колоскова Г. В., Кобелев О. М. Бібліотечно-інформаційний потенціал м. Дніпро: сучасний стан та перспективи розвитку. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2021. № 3 (31). URL: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30092021/767.
16. Колоскова Г. В., Кобелев О. М. Формування бібліотечно-інформаційного потенціалу регіону в умовах цифровізації. *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 5. С. 33—40.
17. Колоскова Г. В. Бібліотечно-інформаційний потенціал як складник ресурсного потенціалу інформаційної економіки регіону. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 4. С. 39—47.
18. Король С., Польовик Є. Діджиталізація економіки як фактор професійного розвитку. *Modern Economics*. 2019. Вип. 18. С. 67—73. URL: <http://217.77.213.157:8080/jspui/bitstream/123456789/6619/1/korol.pdf>.
19. Лігоненко Л., Хріпко А., Доманський А. Зміст та механізм формування стратегії діджиталізації в бізнес-організаціях. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Економічні науки*. 2018. № 22 (62), 2 т. С. 21—24.
20. Олтаржевський Д. Цифрові комунікації : навчальний посібник із дисципліни "Медіавиробництво: промоція". Київ : ННІЖ КНУ ім. Т. Шевченка. 2023. 120 с.
21. Про затвердження Порядку формування та виконання регіональної програми і проекту інформатизації : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2000 р. № 644. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=07BI0B3220>.
22. Про схвалення "Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану її реалізації" : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 167-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-shvalennya-konceptsiyi-rozvitku-cifrovih-kompetentnostej-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-167-030321>.
23. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року "Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України" : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 219-р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/KR160219?ed=2016_03_23.
24. Регіональна програма інформатизації "Дніпропетровщина: цифрова трансформація" на 2023—2025 роки. URL: <https://oblrada.dp.gov.ua/rishennia/pro-regionalnu-programu-informatiz>.

25. Соколова І. Використання комп'ютерних технологій бібліотек в опрацюванні вітчизняних періодичних видань. URL: http://nbuvip.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3247:vikoristannya-komp-yuternikh-tekhnologij-bibliotek-v-opratsyuvanni-vitchiznyanikh-periodichnikh-vidan&catid=81&Itemid=415.
26. Україна-2030 Е — Країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-1>.
27. Шемаєв С. О. Взаємодія бібліотек, архівів, музеїв в мережевому просторі. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/specrada/specrada/old_2017/Shemaev/dishemaev.pdf.

Galina Koloskova,

*Doctor of Philosophy in Information, Library and Archival Affairs,
Associate Professor of the Department of Media Communications
and Communication Technologies of Oles Honchar Dnipro National University*

Alla Mikhailova,

*PhD of Philological Sciences,
Associate Professor of the Department of Media Communications
and Communication Technologies of Oles Honchar Dnipro National University*

Digital communications of a modern library: key aspects

The article is devoted to the urgent problem of determining the key aspects of digital communications of a modern library when libraries create their own electronic information resources, products and services in order to quickly, meaningfully and qualitatively provide the information needs of modern users in the context of the digitalization of the city and region.

The study of key aspects of digital communications of a modern library is relevant, since the main task of libraries in traditional and digital spaces is, first of all, information support for information, scientific, and research activities through the acquisition of a high-quality library collection, the formation and development of a system of electronic information resources, products and services, providing access to him, as well as fully ensuring the information needs of all categories of users. The fulfillment of these tasks occurs with the gradual digitalization of the region, the introduction of the latest computer technologies and telecommunications, which become the most important strategic resource and ensure the use of library and information potential in the scientific, cultural and educational spheres.

Based on the study of professional publications, the definitions of the terms "digitalization" and "digital (digital) communications" are analyzed. The types of digital communications of a library institution are determined. Digital communications on the websites of libraries in the city of Dnipro were studied, depending on their types and purpose. The role of library digital communications in the creation of library electronic resources, services and providing the information needs of remote users is indicated. The key aspects of digital communications of a modern library are identified. Measures are proposed for the organization and further development of digital communications of library institutions, depending on their types and main mission.

Keywords: digital communications; digital space; information resources; library; digitization of the region

References

1. Gorovij V. M. (2005). *Osoblivosti rozvitku socialnih informacijnih baz suspilstva*. Kyiv: NBUV.
2. Granchak T. Yu. (2019). Oriyentiri rozvitku bibliotek u seredovishi pokolinnya Z. *Ukrayinskij zhurnal z bibliotekoznavstva ta informacijnih nauk*, 3, pp. 20—35.
3. Gribinenko O. (2018). Didzhitalizaciya ekonomiki v novij paradigmi cifrovoyi transformaciyi. *Mizhnarodni vidnosini. Seriya: Ekonomichni nauki*, 16, pp. 35—37. Available at: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3523.
4. Davidova I. O. (2014). Socialno-komunikacijna teoriya bibliotechnoyi diyalnosti: stanovlennya ta shlyahi rozvitku. *Bibliotechnij visnik*, 6, pp. 8—12.
5. Demchenko M. & Mironenko V. (2023). Osoblivosti onlajn-komunikaciyi suchasnoyi ukrayinskoyi biblioteki (regionalnij aspekt). *Communications and Communicative Technologies*, 23, pp. 32—42.
6. *Derzhavna strategiya regionalnogo rozvitku na 2021—2027 roki*. (n. d.). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/regionalna-politika/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-roki-ta-plan-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi>.
7. *Dnipro TV*. (n. d.). URL: <https://dnipro.tv/news-dnipro/dnipropetrovshchyna-lider-ukrainy-z-tsyfrovoi-transformatsii>.
8. *Dnipropetrovska oblasna universalna naukova biblioteka*. (n. d.). Available at: <https://www.lib.dp.ua/>.
9. *Elektronna biblioteka "ePaveldas" ("Nacionalna spadshina")* (n. d.). Available at: <https://www.epaveldas.lt/Home>.
10. *Encyclopedia of Information Science and Technology, Fourth Edition* (10 Volumes). (2017). IGI Global.
11. Kobyleyev O. M. (2012). *Informacijna analitika v strukturi bibliotechnoyi diyalnosti v Ukraini : monografiya*. Harkiv: HDAK.
12. Kobyleyev O. M. (2007). *Socialna informatika : konspekt lekcij*. Harkiv: HDAK.
13. Koloskova G. V. (2020). Bibliotechno-informacijni komunikaciyi yak zasib zabezpechennya informacijnih potreb viddalenyh koristuvachiv. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 8, pp. 23—30.

14. Koloskova G. V. (2021). *Bibliotechno-informacijnij potencial regionu: organizacijno-funkcionalnij aspekt* PhD. HDAK. Available at: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/specrada/specrada/Koloskova/disKoloskova.pdf.
15. Koloskova G. V. & Kobyelyev O. M. (2021). *Bibliotechno-informacijnij potencial m. Dnipro: suchasnij stan ta perspektivi rozvitku*. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, 3 (31). Available at: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30092021/767.
16. Koloskova G. V. & Kobyelyev O. M. (2022). *Formuvannya bibliotechno-informacijnogo potencialu v umovah cifrovizaciji*. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 5, pp. 33—40.
17. Koloskova G. V. (2023). *Bibliotechno-informacijnij potencial yak skladnik resursnogo potencialu informacijnoyi ekonomiki regionu*. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 4, pp. 39—47.
18. Korol S. & Polovik Ye. (2019). *Didzhitalizaciya ekonomiki yak faktor profesijnogo rozvitku*. *Modern Economics*, 18, pp. 67—73. Available at: <http://217.77.213.157:8080/jspui/bitstream/123456789/6619/1/korol.pdf>.
19. Ligonenko L., Hripko A. & Domanskij A. (2018). *Zmist ta mehanizm formuvannya strategiyi didzhitalizaciji v biznes-organizacijah*. *Mizhnarodnij naukovij zhurnal "Internauka"*. *Ekonomichni nauki*, 22 (62), 2 t., pp. 21—24.
20. Oltarzhevskij D. (2023). *Cifrovi komunikacii : navchalnii posibnik iz disciplini "Mediavirobnictvo: promociya"*. Kyiv: NNIZh KNU im. T. Shevchenko.
21. *Pro zatverdzhennya Poryadku formuvannya ta vikonannya regionalnoi programi i projektu informatizaciji* : Postanova Kabinetu Ministriv Ukraini vid 12 kvitnya 2000 r. № 644. (2000). Available at: <http://consultant.parus.ua/?doc=07BI0B3220>.
22. *Pro shvalennya "Konceptiyi rozvitku cifrovih kompetentnostej ta zatverdzhennya planu yiyi realizaciji"* : Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukraini vid 03 bereznya 2021 r. № 167-r. (2021). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptiyi-rozvitku-cifrovih-kompetentnostej-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciji-167-030321>.
23. *Pro shvalennya Strategiyi rozvitku bibliotechnoi spravi na period do 2025 roku "Yakisni zmini bibliotek dlya zabezpechennya stalogo rozvitku Ukraini"* : Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukraini vid 23 bereznya 2016 r. № 219-r. (2016). Available at: https://ips.ligazakon.net/document/view/KR160219?ed=2016_03_23.
24. *Regionalna programa informatizaciji "Dnipropetrovshina: cifrova transformaciya" na 2023—2025 roki*. (n. d.). Available at: <https://oblrada.dp.gov.ua/rishennia/pro-regionalnu-programu-informatiz>.
25. Cokolova I. (n. d.). *Vikoristannya kompyuternih tehnologij bibliotek v opracyuvanni vitchiznyanah periodichnih vidan*. Available at: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3247:vikoristannya-komp-yuternikh-tehnologij-bibliotek-v-opratsyuvanni-vitchiznyanikh-periodichnikh-vidan&catid=81&Itemid=415.
26. *Ukrayina-2030 E — Krayina z rozvnutoyu cifrovoyu ekonomikoyu*. (n. d.). Available at: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvnutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-1>.
27. Shemayev S. O. (n. d.). *Vzayemodiya bibliotek, arhiviv, muzeyiv v merezhevomu prostori*. Available at: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/specrada/specrada/old_2017/Shemaev/dishemaev.pdf.

Надійшла до редакції 12 січня 2024 року

УДК 027.5.021НБУВ:[31:024.1](477)(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2024.2(331).24-31

Леся Туровська,

наукова співробітниця НБУВ,

e-mail: nankery@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0750-1794>

Ірина Шевченко,

молодша наукова співробітниця НБУВ,

e-mail: snegurochka110@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9227-1312>

Сервіс-орієнтована модель системи обліку користувачів НБУВ

Об'єкт дослідження: система обліку користувачів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. **Предмет дослідження:** бібліотечна електронна база даних "Читачі НБУВ". **Мета дослідження:** побудова сервіс-орієнтованої моделі системи обліку користувачів сучасного бібліотечно-інформаційного комплексу на прикладі БД "Читачі НБУВ". **Методологічна основа дослідження:** системний, інформаційний, структурно-функціональний, порівняльний, історичний, термінологічний підходи. **Актуальність дослідження** зумовлено потребою внесення принципів змін і застосування нових підходів до системи обліку користувачів наукової бібліотеки, оптимізації форм і методів бібліотечної статистики, вироблення методичних рекомендацій щодо захисту та збереження персональних даних. **Наукова новизна.** Науковий і практичний